

Sosiaali- ja terveysministeriö/ hallitusneuvos Ismo Tuominen

kirjaamo@stm.fi

STM075:00/2011

Lausunto alkoholilain kokonaisuudistuksesta

16.1.2017

Olutseura Lukulasit ry kommentoi seuraavaa:

Yleistä yhdistyksestä

Olutseura Lukulasit ry on toiminut jo 20 vuotta aktiivisesti olutkulttuurin sekä oluenkuluttajien asiaa ajaen. Seuramme jäseniin kuuluu tällä hetkellä useita kotioloisten panijoita sekä pienpanimoalan ammattilaista. Me olemme edustaneet jo perustamisesta lähtien uutta juomakulttuuria: maltillista maistelukulutturia, jossa pääpaino on oluiden laadussa, ei niiden määrässä.

Yleistä lakiehdotuksesta

Mielestämme lakiehdotus on oluenkuluttajien kannalta askel oikeaan suuntaan. Todellinen muutos järkevään olutpolitiikkaan vaatii kaikkien oluiden myynnin siirtoa vähittäistavara-kauppaan.

Erittäin tärkeää on, että lainlaatija ymmärtää kenelle laki laaditaan ja että se soveltuu tämän päivän yhteiskuntaa. Lainlaatijan tulisi myös perustella miksi 97 % EU kansalaisista tulee toimeen ilman monopolia?

Yleistä lakiehdotuksen perusteluista

Perusteluissa on unohdettu kuluttajan ja etenkin oluenkuluttajan asema ja oikeudet.

Suhtaudumme kriittisesti useaan ministeriön näkemukseen alkoholipolitiikan nykytilasta sekä virallisen alkoholipolitiikan tavoitteista. Mielestämme esitys ei myöskään täytä objektiivisen arvioinnin perusteita; se pyrkii listaamaan vain kielteisiä ilmiöitä jättäen samalla pois alkoholin myönteiset terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset sekä vähättelee kulttuurillisia muutoksia juomatapoihin.

Perusteluissa ei tuoda selvästi esille ongelmakäytön, syrjäytymisen ja työttömyyden yhteyttä. Työttömyys on suuri riskitekijä alkoholin väärinkäytölle. Ongelmana on siis työttömyys ja syrjäytyminen, ei alkoholin saatavuus. On itsepetosta kuvitella, että alkoholilainsäädännöllä ratkaistaan näitä ongelmia.

Juomatavat ja niiden kehitys

”Jos suuria alkoholipoliittisia päätöksiä ei ole tehty, väestön juomatavoilla sekä alkoholin kulutus- ja haittatilastoilla on taipumus pikemminkin pysyä ennallaan kuin muuttua ”itsestään”.”

Tiukka alkoholipolitiikka vaikuttaa negatiivisesti juomatapoihin

Alkon toiminta nähdään esityksessä vain positiivisessa valossa. Valtion alkoholimonopolin toiminta ei kuitenkaan ole niin kulutusta hillitsevää, kuin esityksessä annetaan ymmärtää. 1950-luvulla ja sitä ennen syntyneet ikäluokat muistavat Alkon viinakauppana, jossa valtion tislamaa viinapulloa joutui nöyrästi jonottamaan. Muiden alkoholijuomien etenkin oluiden saatavuus oli miltei olematonta. Viinipullon ostajaa pidettiin kummajaisena. Ei ole siis ihme, että tämä alistava ja syyllistävä, raittiushenkinen tapa kohdella kansalaisia jätti jälkensä usean ikäluokan juomatapoihin.

Tilastokeskuksen *Alkoholiperäiset taudit ja tapaturmainen alkoholimyrkytys tilaston* mukaan vuosina 2005–2009 suurimmat kuolleisuudet olivat keskittyneet ikävuosiin 55–59 ja vuosina 2010–2015 suurimmat kuolleisuudet olivat siirtyneet ikävuosiin 60- 64. Molemmissa tapauksessa suuret ikäluokat edustivat suurinta ryhmää. 1950- ja 1960-luvulla opitut juomatavat näkyvät siis selvästi suurten ikäluokkien alkoholiongelmassa.

(Tilastokeskus: Alkoholiperäiset taudit ja tapaturmainen alkoholimyrkytys tilasto: Miehet 1969–2015)

Juomatavat ja myytti suomalaisesta viinapäästä

Väite, että juomatapojen muutos on aina alkoholipoliittisiin toimiin liittyvää, on kyseenalainen ja heijastelee myyttiä suomalaisesta viinapäästä. Suomalaisten juomatavat alkoivat muuttua 1970-luvulta lähtien ilman viranomaisten kontrollia. Eija Ahon vuonna 1989 julkaisema lisensointityö todisti, että yhteiskunnan rakennemuutos oli muuttanut alkoholinkäyttötapoja. Ahon mukaan uusi keskiluokka ei pitänyt alkoholia tai sen saatavuutta alkoholismien lähtökohtana. Keskiluokka hylkäsi perinteiset juomatavat. He eivät juoneetkaan itseään aina humalaan. Aho kyseenalaisti näin myytin suomalaisesta viinapäästä. Alkoholitutkijat eivät ole halunneet hyväksyä Ahon tutkimusten tuloksia, ovathan sen johtopäätökset ja tulokset ristiriidassa virallisen rajoittavan alkoholipolitiikan kanssa.

(Merja Sillanpää: Säännöstelty huvi s.187–191)

Juomatavat muuttuvat kun valikoima kasvaa

Innostus uusista pienpanimoista, niiden oluista ja uusista oluttyyleistä on ohjannut juomatapoja viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana merkittävästi. Myös ravintoloiden ja etenkin uusien olutravintoloiden valikoiman kasvu on ollut merkittävä tekijä uusien juomatapojen omaksumisessa. Olutfestivaalit ja muut tapahtumat ovat kasvattaneet vuosi vuodelta kävijämääriään, samalla kuin valikoima on kasvanut uusien panimoiden myötä.

Sosiaalinen juomatapa saa uusia muotoja

Lakiesityksestä ei löydy lainkaan mainintaa sosiaalisesta mediasta tai sen vaikutuksesta olut- ja juomakulttuuriin. Facebook sekä muut yhteisöpalvelut ovat vakiintuneet olutharrastajien sosiaalisen median muodoiksi. Untappd ja RateBeer ovat osa sosiaalista mediaa, jotka ovat mullistaneet tavan jakaa tietoa oluista. Niiden avulla voi arvostella oluita sekä jakaa mielipiteitä vaikka toisella puolella maapalloa olevien ystävien kesken. Sosiaalinen media ja älypuhelimet ovat mullistaneet olutkulttuuria sekä koko juomakulttuuria tuomalla siihen aivan uuden sosiaalisen ulottuvuuden.

Sosiaalinen juominen ja terveys

Oluiden nauttaminen rauhallisessa olutravintolassa on tutkitusti hyväksi myös terveydelle. Olutravintoloissa ja pubeissa syntyy sosiaalisia verkostoja; nämä verkot toimivat puskurina psyykkisille ja fyysisille sairauksille. Kohtuudella nautittuna alkoholi vähentää terveydelle vaarallista stressiä, yksinäisyyttä ja lähentää ihmisiä.

(Dunbar, R.I.M., Launay, J., Wlodarski, R. et al. Adaptive Human Behavior and Physiology (2016). doi:10.1007/s40750-016-0058-4)

Yhteenveto juomatavoista

Juomakulttuuri, on se sitten oluen, viinin tai pientislaamojen tuotteiden nauttimista, on muuttunut ja tulee muuttumaan maistelukulttuuriksi riippumatta virkakoneiston ja alkoholipolitiikan pakotteista.

Alkon toiminta on ristiriitaista

Alkon toiminta on täysin ristiriidassa julkisuudessa esitettyjen terveystieteellisten tavoitteiden kanssa. Alko on niin huolissaan myynnin vähenemisestä, että se haluaa nettikaupan ja kauppa-autot tukemaan myyntiään. Alkon tavoitteena on siis mahdollisimman suuri voitto, kilpailun lisääntyessä tavoitellaan myyntiä uusin keinoin.

Oluenkuluttajien kannalta Alkon monopoli on haitallinen. Alko on pysynyt huonona olutkauppiaana, vaikka se on yrittänyt parantaa valikoimaansa. Monen pienen panimon oluen, sekä kotimaisen että ulkomaisen, pääsyn kuluttajille estää Alkon byrokraattinen valikoimaanotto menettely.

Lakiesitys auttaa valikoiman laajentumisessa jonkin verran, mutta jättää liian monta oluttyyppiä pelkästään Alkon suppean valikoiman varaan.

Alko voi toimia myös netissä, mutta samalla on tasapuolisuuden vuoksi taattava kansalaisille oikeus tehdä ostoksia myös muissa EU maissa sijaitsevilla nettikaupoissa.

Harhaanjohtava teoria kokonaiskulutuksesta

Lakiesitys tukeutuu perusteluissa niin sanottuun kokonaiskulutusmalliin.

Kokonaiskulutusmallin ohjaama alkoholipolitiikka ei kuitenkaan sovi nyky-yhteiskuntaa. Sosiologi Kettil Bruunin 1970-luvulla muotoilema, kollektiivista vastuuta korostava teoria ei käytännössä enää toimi. Me elämme kulttuurillisesti pirstaleisessa yhteiskunnassa, olemme yksilöitä, emme homogeeninen kokonaisuus, joka noudattaa tilastotieteellisiä malleja.

Kokonaiskulutuksen matemaattinen malli on ymmärretty väärin. Kokonaiskulutus on riippuvainen runsaasti juovien määrästä, ei päinvastoin. Tästä on useita esimerkkejä, kuten Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimus Tanskan, Suomen ja Ruotsin alkoholiveron laskun vaikutuksista kulutukseen. Lopputuloksena oli, että tutkimus ei tukenut vallitsevaa teoriaa.

Kokonaiskulutusmallin ristiriitaa voidaan havainnollistaa tilastotieteilijä Timo Alangon esimerkillä ylipainoisista ihmisistä. Alangon mukaan kun ylipainoisten ihmisten määrä kasvaa, kasvaa myös väestön keskimääräinen kokonaispaino. Kokonaiskulutusmallia soveltaen kokonaispainoa pienennetään käskemällä normaalipainoisia laihduttamaan. Kokonaispaino kyllä pienenee, mutta normaalipainoisten kustannuksella. Ylipainoiset jatkavat lihomistaan.

Changes in volume of drinking after changes in alcohol taxes and travellers' allowances: results from a panel study. Mäkelä P1, Bloomfield K, Gustafsson NK, Huhtanen P, Room R.

Alkoholilaki

Pienpanimoiden ulosmyyntioikeus

Pienpanimoiden vuosituotannon raja on jo määritelty lakiin. Lakiehdotuksen kaavailut uudesta ”käsityöläispanimo” rajasta on täysin vailla perusteita. Terminä käsityöläispanimo on myös keinotekoinen. Uusien byrokraattisten rajoitusten laatimien on myös vastoin hallituksen esitystä. Lakiesityksessä on käytettävä nykyistä 15 miljoonan litran vuosittaista rajaa. Lakiehdotus nykyisessä muodossaan estäisi pienpanimotoiminnan kehitystä.

Esitämme: Ulosmyyntioikeuden osalta on noudatettava Pienpanimoliiton ehdotusta.

Kotioluiden valmistus

Momentin 4 kohdan mukaan yksityinen henkilö saisi valmistaa ilman lupaa kotitaloudessaan yksinomaan omaan käyttöönsä mietoja alkoholijuomia, ei kuitenkaan tislaamalla. Tämä momentti kieltää käytännössä kotiolutkilpailut sekä kotiolutkurssien järjestämisen. Näitä kisoja ja tapahtumia järjestetään tällä hetkellä aktiivisesti ympäri Suomea. Kotiolutkilpailut ovat täysin laillisia myös Ruotsissa ja Norjassa. Mitään perusteluja tällaiselle kiellolle ei ole. Päinvastoin kotioluiden valmistus on ollut merkittävä alullepanija pienpanimoiden perustamisessa. Kotioluet lisäävät kiinnostusta oluisiin ja kohtuulliseen maistelukulttuuriin. Alkoholijuoma-asetuksen 5 § on vanhentunut ja sitä olisi muutettava vastaamaan nykypäivää.

Esitämme: Kotioluiden osalta vain myynti olisi kielletty tai luvanvarainen.

Alkoholijuomien rajat ylittävä etämyynti

Lakiesityksen perustelut väittävät virheellisesti että etämyynti on ollut tähän asti kiellettyä!

Perusteluissa ei tuoda esille Vaasan hovioikeiden päätöstä viiniklubin harjoittamasta tilaviinien maahantuonnista. Hovioikeuden mukaan viinin vähittäismyynnin kieltäminen on EU-oikeuden vastainen. Jos kansallinen laki on ristiriidassa EU-lain kanssa, tulee soveltaa EU-lakia. Tilaviinien maahantuonnin kriminalisointi muodosti hovioikeuden mukaan mielivaltaisen esteen tavaroiden vapaalle liikkumiselle.

Etämyynnin kieltäminen on EU-oikeuden ja EU:n pääperiaatteiden vastainen. Poikkeus tähän periaatteeseen vaatisi vahvat perustelut alkoholin kulutuksen ja haittojen kasvusta. Tällaista perustetta ei esityksessä ole osoitettu. Kansanterveys ja yleinen järjestys ei muutamasta harrastelijan olut- tai viinipullosta romahda.

Oluen ja muiden alkoholijuomien ostopaikka ei saa olla poliitikkojen tai virkamiesten päätettävissä, vaan vapaassa maassa jokaisella on oltava oikeus valita ostopaikkansa oli se sitten pienpanimo, vähittäistavarakauppa tai nettikauppa. Kansalaisten kiusaaminen keinotekoisilla kielloilla on lopetettava.

Esitämme: Etämyynnin kieltä on poistettava lakiluonnoksesta.

Olutseura Lukulasit ry:n jäsenten puolesta Lohjalla 16.1.2017
Tapio Lundell
hallituksen puheenjohtaja